

hun noodwendige verbindingen. Daartoe moet de physicus de onmiddellijk gegeven wereld van zintuigelijke indrukken geheel loslaten. De begrippen, waarmee hij werkt: ruimte, tijd, massa, atoom, aether, zijn schijnbeelden, welke de wetenschap ontwerpt, om de wereld der zintuigelijke ervaring te beheerschen. Gelijk we bij *Galileï* reeds de opvatting vinden, dat het boek der natuur in de mathematische taal is geschreven en alleen in mathematische symbolen leesbaar is. De werkelijkheid schijnt voor ons niet anders grijpbaar te zijn dan in den eigen aard van deze vormen. Wanneer wij den verborgen zin van de symbolen verstaan, vinden we de werkelijkheid. Het symbool is hier geen toevallige bolster, geen omhulling van de gedachte, geen herkenningsteeken, doch een noodwendig en wezenlijk stuk van het aangeduide. Het symbool dient niet alleen tot mededeeling van een eenmaal voltooiden en als zoodanig aanwezigen gedachteninhoud, maar het is een instrument, waardoor deze inhoud zichzelf uitbeeldt en als zoodanig volledig bepaald wordt.

Dit is de gedachte, die ook in het symboolbegrip in de Psychoanalyse werkt: de droomsymbolen zijn geen kleurlooze weergave van de rijke werkelijkheid, maar elke gedachte, elk mechanisme (psychisme) heeft een eigen karakter en draagt de indice voor de zingeving in zich. Het is daarmee als met een chemische formule: daarmee wordt niet zoozeer een teeken bedoeld voor een bepaalde stof, maar de formule plaatst het gegeven in een rijk en fijn geordend complex van verhoudingen — ze is niet zoozeer het teeken voor het alledaagsch waarneembare, maar het „zinnebeeld” voor het inbegrip van dat, wat de mensche-lijke geest in het gegeven vermocht op te merken. Het symbool is geen willekeurig teeken, plaatsvervangend voor een inhoud, die daardoor wordt vertegenwoordigd, maar de Akt van de fixatie in het één of ander karakteristiek teeken gaat hand in hand met en ten deele reeds vooraf aan de Akt van de begripmatige bepaling van den inhoud daarvan.

„Denn eben wo Begriffe fehlen,
Da stellt ein Wort zur rechten Zeit sich ein”.